

رۆژهه‌لات كوردستان و سه‌ره‌نجیگ له ئاست بزووتنه‌وه‌ی نه‌ته‌وی كورد

ته‌ركیز و خه‌سارناسیگ له باشوور رۆژهه‌لات كوردستان

ئالان چه‌میدی

”

له سه‌رده‌م دو‌له‌ت مله‌ت له سه‌ده‌ی له‌یه‌وه‌ری زه‌خت و فشار
سپین هۆویه‌ت و شوناسی‌ش فره‌تر له ناوه‌نده‌یلێگ بی ک گوهرپان
ئه‌و ناوچه‌یله وه مانای سه‌رکه‌فتن گو‌فتمان ده‌وله‌ت مله‌ت له
جو‌غرافیای سیاسی ئیران بی. هاوکات وه گه‌رد ئی سه‌رده‌مه
ناوچه‌یلێگ ک دو‌رت‌تر له ناوه‌ند و پرۆژه و زه‌خت و فشار ده‌وله‌ت
مله‌ت ئیرانی بین ده‌رفه‌ت خاستریگ ئه‌رایان بی تا بتوه‌نن به‌یداخ
مافخو‌ازی و جمش‌ت شووناس خو‌ازی وه ده‌س بگرن.

“

وشهیل سه‌ره‌کی

ناسیونالیسم، ده‌ولت مله‌ت، مودرنیسم، نه‌ته‌وه، بزووتنه‌وه‌ی نه‌ته‌ویی و..

پیشه‌کی

جمشت ماف‌خواری کورد ته‌نیا له سه‌ده‌ی بیسم دیاری و سنوودار نیه‌کریه‌ی ولام ئی سه‌ده‌ه هاووه‌خته وه گه‌رد رووداو‌هیل نوو و کاری له چاره‌نووس کورد. له‌یره سه‌ره‌رائی ئامازه وه ئی له‌یه‌وه‌رییه خه‌سارناسیگ له جمشت کوردی له به‌شه‌یل باشوور روژ‌ه‌لات کریه‌ی و ئی بابه‌ته توای سه‌ره‌نجیگ به‌یدن وه که‌م و کاستیه‌یل و پیداو‌سته‌یل ئیم‌رووژ.

سه‌ده‌ی بیسم سه‌ده‌ی رووداو‌هیل سه‌یر و دیاریکه‌ر چاره‌نووسه، سه‌ده‌ی جمشته‌یل جوور او جوور، شه‌ر و جه‌نگه‌یل گه‌ورا و جه‌هانی و ده‌سکه‌فته‌یل و گوهریانه‌یلیگ که له شوونیان جوور شه‌ر سه‌رد تا وه‌یه‌ک پاشین یه‌کیه‌تی سوقیه‌ت، سه‌ده‌ی مه‌رز و سنووره‌یل نوو، برمیان ئمپاتوریگ جوور عوسمانی، و ده‌ولت نه‌ته‌وه‌یل تازه، دامه‌رزبان ری‌کخراو نه‌ته‌وه یه‌کگرته‌گان، به‌رز بۆن پله‌ی ماف مرووف و راگه‌یاندن جارنامه‌ی جه‌هانی ئه‌و مافه و فره چشته‌یل تره‌ک که شایه‌د به‌رابه‌ری بکه‌ی وه گه‌رد گشت رووداو‌هیل سه‌ده‌یل پیشتر. کاریگه‌ری فره‌ی له ئی رووداو‌هیله تا ئیرنگه‌یش له سه‌ر کوومه‌لگا دیاریه.

له‌ی سه‌ده کوردستان، ولاتیگه‌ خاون جوغرافیای یه‌کپارچه وه‌لام یه‌کنه‌گرته‌ی له ره‌ سیاسی و ری‌ک نه‌که‌فتی له وه‌را‌یوه‌ر رووداو‌هیلیگ ک درن روو دهن کارییه له سه‌ری. باشوور باکوور و روژئاوای ئی ولاته له به‌شی سه‌رزهمینی ئمپراتوری عوسمانی بی‌ وه‌لام وه گه‌رد هه‌لوه‌شیان میراتدار خلافتت ئسلامی و به‌رز و نزمی و رووداو‌ه‌گان ده‌رفه‌ته‌یلیک ئه‌رائی شکل

گردن و پی‌ک هات ده‌ولت مله‌ت کوردی وه ده‌س هات ک له ئاکامه‌و تووش له‌یه‌کترزبان فره‌می بی. ئی دابه‌ش بینه له سه‌رده‌میگه که هاوچه‌رخه وه گه‌رد مودرنیسم که له ره‌ی ده‌ولت نه‌ته‌وه‌گان زال وه سه‌ر هه‌ر پارچه‌ی کوردستان که داب و نه‌ریت و فره‌هنگ و زوان خو‌هی له سه‌ری زال که‌ی و درید هیمای کوردستان جوور گیاندارینگ نازاد له سروشت وه‌حشی ، به‌رده و رام خو‌هی بکه‌د . ئی هه‌ول و ته‌قه‌لا هیمانیس به‌رده‌وامه و هه‌لو‌یست کوردستان هه‌ر ته‌قه‌لا و ته‌سلیم نه‌وینه. وه هه‌ر شی‌وه ئه‌و ده‌رفه‌ته‌یله وه شکل گیری غست پروسه‌ی ده‌ولت نه‌ته‌وه ئه‌رائی کوردستان نه‌ره‌سی و ئه‌و هاز و توانا وه جی وه کارگیریان له‌و به‌شه له ده‌سه‌لات دامه‌رزبان کوردی له چووراچووی پاوه‌گه‌زدان و شوورش ته‌رخان کریا.

هاوولاتی نیشتمان کوردستان وه‌ختیگ له‌ی سه‌ده چه‌وی وه‌ی دنیا وازه‌و بوود ته‌به‌عه‌ی سوریه، عراق، تورکیه و یا ئیرانه و ئی ولاته‌یله به‌شیگ له ساختار ژبان خو‌هی زانی و دیاره فره ئاسائیش دو‌تیده‌یان مه‌گه‌ر پرسپار ئه‌رائی پیش باید یا وه گه‌ردی رو‌وه‌رو بوود و پیداچوون و لیکدانینگ له سه‌ری بکه‌د.

له سه‌رده‌م چالاک بین و جم و جوول جدی پرووژه‌ی ده‌ولت مله‌ت ئیرانی رووژه‌لات کوردستانیس وه گه‌رد ئی بابه‌ته رو‌وه‌رو بوود. پرووژه‌ی نه‌ته‌وه‌سازی له ناو گه‌لان ئیران وه پی زوان فره‌می و میژووی دیاری کریا ئامرازینگه ده‌سکرد ده‌سه‌لات پاله‌وی که له سه‌ده‌ی بیسم مه‌یداندار سه‌ره‌کی رووداو‌ه‌گانه.

که‌سه‌روه‌ی یه‌کیک له که‌سایه‌ته‌یله‌یگه که هه‌رچه‌ند خو‌هی تورک نازه‌ربایجانه وه توندی لایه‌نگر شکل گردن هوه‌یته ئیرانی و جی‌گی‌ر بۆن زوان فارسی و سرپینی فره‌هنگ

و زوانه‌گان تره که له گشت ئی جوغرافیا . کهسرهوی خوهی ئاماژه کهی ک کاتی ک سهردانه فره له ناوچهیل کردمه دیمه ک نه چشتیگ وه ناو ئیران ههس و نه هویهت ملی یا نه تهوهی یه‌ی دهس .ولات ئه‌رائی مه‌ردم ئه‌و ناوچه‌یله ته‌نیا ئه‌و جیه‌سه ک له تی ژیه‌ن.(حه‌میدی ۲۰۲۱)

مه‌ناف زاده لیکولینه‌ر دیروک ئیران که فره‌تر به‌رهمه‌گانی وه زوان فره‌انسه نۆساس له ویناریک ک له تووره کۆمه‌لایه‌تیه‌گان ریکخراو و زانکوی ئیران ئاکادیمیا بلاو بیه له‌باره‌ی هه‌ست نه‌تهوه‌یی له ئیران ئیجووره باس که‌ی:

«ئه‌وه‌ی که ئیمه‌ دو‌پای دو سی نه‌سل له شوون پاله‌وی تا ئیمروو، ئیره‌نگه دو‌ئیمین که هه‌ستمان له وه‌رایوه‌ر ئیران له بن و بنه‌چه‌ک دیروک تیه‌د و به‌رهم ده‌روونی بین ئی هه‌ست نه‌تهوه‌یییه له سه‌رده‌م پاله‌ویه .»(حه‌میدی ۲۰۲۱)

ئابراهامیان ئۆشی که کونت دو‌بینو که نزیکه‌ی سی سال نۆینه‌ر فره‌انسه له تیران بی له کتاو وه‌ناوباگ خوه‌ی «نابه‌راهه‌ری ره‌گه‌زه‌یل به‌شه‌ری» نۆسی که ئیران

وه شه‌ش ده‌سه‌ی نه‌تهوه‌یی دابه‌ش بوود که ئیرانی،تورک،کورد،عه‌ره‌و،یه‌هودی و زه‌رته‌شتی له جوه‌ی گرید(ئابراهامیان ۱۳۷۷) وه‌رچه‌وه که نۆینه‌ر فره‌انسه له به‌لووچ ناو نه‌وردیه و هاوکات ئیرانیس وه واتای فارس برديه‌سه کار.

رووژه‌ه‌لات کوردستان هه‌رچه‌ند به‌شیگ له سه‌رزه‌مین یه‌کیارچه‌ی جوغرافیایی کوردستان وه سه‌رهاتی له ژیر کاریگه‌ری ده‌سه‌لات ده‌وله‌ت مله‌ت ئیرانی له سه‌ده‌ی له‌یه‌وه‌ری بیه و له‌ی رووداوه‌یله

بی به‌ش نه‌یوه .له هه‌ریمینگ که ده‌وله‌ت مله‌ت پاله‌وی سه‌ره‌له‌ده‌ید هاوکات وه گه‌رد رووداوه‌یل سه‌ده‌ی بیسم ،رووژه‌ه‌لات کوردستانیش که‌فیده ژیر کاریگه‌ری هویه‌ت و فره‌ه‌نگ بالا‌ده‌س که فره‌تر له به‌شه‌یل باشووری هه‌لامت که‌یده سه‌ری.

له ناوچه‌یل باکووریتر هاوکات ده‌رفه‌تیلینگ ئه‌رائی ریکخستن و ئاماده‌ کاری ئه‌رائی سه‌ره‌له‌دان بیر و باوه‌ر نه‌تهوه‌یی وه ده‌س تی که کۆمار کوردستان له مه‌هاباد سه‌ره‌له‌ده‌ی و پایه‌ی حزب و جمشت حزبی و ریکخستن له‌ی ولاته‌ داچقنی و له شوورش گه‌لان ئیران له ۵۷ ره‌ول سه‌ره‌کی خوه‌ی گری.

زوره‌ هه‌رکه‌ته‌یل خوازیا‌ر ماف نه‌ته‌ویی له ناو کوردستان سه‌ره‌تا له لایه‌ن سه‌رووک عه‌شه‌یره‌ته‌یل ده‌س وه پی کریاس.له شه‌یخ سه‌عید پیران تا قازی موحه‌مه‌د گشتیان یا گه‌وه‌ری هووز و عه‌شه‌رت بینه و یا مه‌لای ئائینی و گاجاریش هه‌ردگییان

مارتین وان بروینسن که لیکولینه‌وه‌یک له سه‌ر کۆمه‌لگای کوردستان داشتیه وه نه‌قش و ساختار عه‌شه‌یره‌یی کوردستان له ناو بزووتنه‌وه‌یل کوردی ئاماژه کردیه.

هیچ دوور نیه وه‌ختیگ سه‌رچاوه‌ی جمشته‌گان هه‌ر کام له ناوچه‌یگ بوود و یا له‌ناو هووز و عه‌شه‌رتیگ سه‌ره‌له‌بیا‌د ره‌نگ و بووی ئه‌و هه‌رکه‌تیشه فره‌تر نیشان تایه‌وتی له‌وره بیاشته‌وود و کاتیک وه‌رولاو بوود داب و نه‌ریت و تایه‌تمه‌ندیه‌یل ئه‌وره نه‌قش ناوه‌ندی له ناوی بیاشته‌وود. وه‌لام قسه له سه‌ر دونیای مو‌درن و دو‌یای ئی سه‌ره‌له‌دانه‌یله‌سه و نیازه‌یل

له سه‌رده‌مان شوورش سال ۵۷ جمشت کوردی وه رینه‌ری دو حزب دمکرات و کۆمه‌له‌ تۆهنست فره‌تر له دو ناوچه‌ی موکریان و ئه‌رده‌لان کاریگه‌ر بوود. حزب دموکرات جووری نۆینه‌ر هه‌رکه‌ت ناسیونالیستی کوردی ناوندی له مووکریان بی

جمشت نه‌توهی له سه‌ردهم نوو.دیاره لهی سه‌ردهمه بزوتنه‌وهی نه‌توهی پیوسته له ناوړاس خوهی دهر باز بوود و خوهی جووری تر بناسینئ. لازمه نه‌توهه و جوغرافیای خوهی وه ته‌واوی بناسی و دیاری بکهی و ئی کهش له رووی فره‌نگی و سیاسی گشتگیر بوود. بایس ناگاداری هؤویه‌تی له ناو گشت ئه و مله‌ته سه‌قامگیر بوود .

بزوتنه‌وهی ماف‌خواری نه‌توهی له رووژهلآت کوردستان له سه‌ردهم هاوچه‌رخ وه گهرد مودرنیسم فره‌تر وه گهرد جه‌ریانیگ شکل گرت که وه ریڅخستن حزب دموکرات و له شوونئ دامه‌زریان کۆمار کوردستان و ناوهند مه‌هاباد ناسریه‌ی.

وه‌رجه ئی حه‌رکه‌ته ناوچه‌گان باشوور روژهلآت ره‌ول میژوویی له پاراستن هؤویه‌ت کوردی چ له بواری ئایینی و چ له بواری فره‌نگی و ته‌نانه‌ت سیاسیش داشتنه ک که‌متر دهره‌ت ئه‌پرائ ناسین و خوه‌نینیان وه شیوه‌ی گشتی و بوهرولوا ئه‌پرائ مله‌ت کورد و ته‌نانه‌ت چالاکان سیاسیش بیه.

ئایین یارسان ک ئایینی کوردیه نهمه‌رکه‌زی بهش باشوور رووژهلآت.ه‌زوان، ئه‌ده‌ب و فره‌نگ کوردیش که وه گوورانی ناسیمه‌ی له‌یره ره‌واج و ره‌ونه‌ق داشتیه.

له سه‌ردهم دوله‌ت - مله‌ت له سه‌ده‌ی له‌یه‌وه‌ری زه‌خت و فشار سرپن هؤویه‌ت و شوناسیش فره‌تر له ناوه‌نده‌یلینگ بی ک گوهرپان ئه‌و ناوچه‌یله وه مانای سه‌رکه‌فتن گوڤتمان دوله‌ت مله‌ت له جوغرافیای سیاسی ئیران بی. هاوکات وه گهرد ئی سه‌ردهمه ناوچه‌یلینگ ک دورتر له ناوهند و پرۆژه و زه‌خت و فشار دوله‌ت مله‌ت ئیرانی بین دهره‌ت خاستریگ ئه‌پریان بی تا بتۆهنن به‌یداخ مافخواری و جمشت شووناس خواری وه ده‌س بگرن.

جمشت شووناس و ماف‌خواری

کورد له‌ی سه‌ردهمه که ناماژه وه پئ کریا هه‌رچهند تۆهنستییه به‌رده‌وام بمینئ وه‌لام تووش کهم و کوریه‌یلینگ ئه‌ساسیه و نه‌تۆهنستییه گوڤتمانینگ گشت لایه‌نه و نه‌توهی باریدنه ئارا ک نه‌توهی کورد وه گشتی خوهی له ناوی بۆنیده و هه‌ست له هاوبه‌شی له ناوی بکه‌ی. ئه‌گهر بۆشیم ئی گفتمان له بهش مووکریان ته‌رکیز کریاس و ئه‌وجووره‌ی ک لازمه خوهی دهره‌نه‌خستییه تا گشت گیر بوود. دۆر له ئنساف نیه.

جوغرافیای رووژهلآت کوردستان له بان تا خوار له کرمانج تا ئاخه‌ر به‌ختیاری گریده خوهی که تا که‌نداویش چوود. وه پئ به‌لگه و سه‌هنه‌ده میژوویه‌گان جووراجوور به‌ختیاری کورده، لوړ کورده، له‌ک عه‌شره‌تیگه کوردتر وه گشت. له ناو لوړ و به‌ختیاری ناگایی هؤویه‌تی په‌ره نه‌سه‌نیه وهو خاتره خه‌لک وه گشتی وه گهرد ئی بابه‌ته ئاشنایی نه‌یرن. وه‌ختیگ که‌سایه‌تی ناساینگ جوور سه‌ردار ئه‌سه‌عد به‌ختیاری راشکاوانه له ناو کتاویگ ک خوهی نۆساس ناماژه وه کورد بوون به‌ختیاری که‌ی و ده‌ها به‌لگه‌ی تریش هه‌ن، باس کردن یانه سه‌رچاوه‌ی له حه‌قیقه‌ت ها گهردی ک پیوسته ئه‌و مه‌رده‌م بزانه‌ن چوون لایه‌نه‌که‌م حه‌قیانه و یه حه‌قیقه‌ته نه ئدعای پوچ و بی هه‌وه‌جه. له دوپای زانستن حه‌قیقه‌ته‌گان هه‌ر که‌س له پیناسه کردن خوهی ئازاده. گوڤتمانیه‌یل ناوه‌ندگه‌رای ئیرانی له ده‌وره‌ی په‌له‌وه‌ی تا ئیسه به‌رده‌وام زه‌ین خه‌لق ناسه ژیر کاریگه‌ری خوهی گردیه و دهره‌تیگ ئه‌پرائ ئی به‌شه‌یله نه‌ره‌خسیاس که راسیه‌گان بزانه‌ن. له ناو نوخبه‌گانیش برینگ راسیه‌گان زانه‌ن. بریگیش له خزمه‌ت گوڤتمان ناوه‌ندگه‌را په‌روه‌ده بینه و سه‌مپات ئه‌وه‌ن. ئمجا پرسپار ئه‌وه‌س کی بایده ئی دهره‌ته

ئه‌پرای ناگاداری ئی مه‌رده‌م باریده دی؟
ئایا لایق‌تر له کورد که‌سیگ تر هه‌س؟

له پره ئايا ئه و كورده بيجگه له ئه و كورده سه ك دريد خهبات رزگاري نه ته و ه بيه كه ي و خوه ي ئالا هه لگر ئه و رپه زاني؟

له سه رده مان شوورپش سال ٥٧ جمشت كورد ي وه رپه به ري دو حزب دمكرات و كو مه له تو ه نست فره تر له دو ناوچه ي موكر يان و ئه رده لان كاريگه ر بوود. حزب دمكرات جوور ي نوينه ر حه ركه ت ناسيوناليسي تي كورد ي ناوند ي له مووكر يان بي.

كوومه له پش كه هه رچه ند كه سا به ته ي ل ناوبانگيگ له ناوچه ي موكر يان داشسته ناوه ندي فره تر ناوچه ي ئه رده لان بيه و له و سه رده مه فره تر نوينه رايتي جهريان چه پ سوسياليسي تي كومونيستي كرديا ك رهنگه مه سه له ي نه ته و بيه له ناوي كه مته ر ديار بوود. وه لي وه گشتي جمشت كورد ي تو ه نست ئي باز نه بگر يده وه ر.

له هه لامات كو مار ئسلا مي وه سه ر كوردستان له سال ٥٨ ئه گه ره ول ناوچه ي كرماشان و ئي لام تا حه د فرتيگ خونسايان كه ره ننگ له وه ر چه و بگر يم (هه رچه ند ئي ناوچه يله خوه يان تا راده يگ به شدار له جمشت كورد يش بين وه تايوه ت كو مه له له كرماشان و وه گشتي جهريان چه پ پره از بي و ته نانته پاوه يه كي له ناوه ندي له جمشت دمكرات بي) خال گر ينگ له ره ره تو بين جهريان ناوه ندگه را ي ئيراني كو مار ئسلا مي له وه را يوه ري جمشت كورد ي و له شكه ر كه شي وه كوردستان كه لك وه رگرتن له به ش لو ر و به ختيا ري و ته نانته له ك بي كه له زير كاريگه ري جمشت كورد ي قه رار نه گردوين. له راسي كو مار ئسلا مي داشه ت جمشت كورد فره تر وه كورد بشكني. يانه له ناو ميژووي كورد وه په ي كه مته ر خه مي تو ه نيد دووباره و دووباره بوود و ته نيا با به ته يل ميژووي نين كه له ناو كتاوه يل بوخه نيمني.

هه ر ئه و جووره كه زانيمين دو ياي جيگير بين ده سه لات كو مار ئسلا مي ئه حزب كورد يش كه م كه م له ده ره وه ي روژه ه لات كوردستان دامه رزيان و دو ياي ئازاد بين باشوور كوردستان مه جوور بين ئه را ي پاراستن هه ريم و ده سه كه ف باشوور خه بات كورد ي فره تر له چواچووي سياسي مه حدوود بكن و له چه ن قه لا و كه مپ موسته قه ر بوون و شيوه ي تر هه لو ه زن كه وه قوناغ خه بات سياسي ميديايي تو ه نيم پينا سه ي بكه يم. ئه حزب كوردستاني وه په ي پيشكه فتن تكنولوژي له دنيا خاوه ن تليزوونه يل ماهواره يي بوون كه ره ول تايوه تيگ وه خه بات نه ته وي به خشي و له سالان دو ياي ش سوشيال ميديا ئي كاريگه ري فره تر وه كه ي.

كاتيك ك جمشتيگ تيه يده قوناغ نوويگ نيازه وه خاسترين شيوه له ئي كه لك بگر يد و ئه و كه م و كاستيه يله كه له خه بات چه كداري ئمكان نه نجامي نه يو له يره جووران كرد.

يه كيگ له و كه م و كاستيه يله هه ر ئه و جووره ك ئامازه كردم په ره نه سه ندن جمشت نه ته وه خوازي له ناو به شه يل يگ جوور له ك و لو ر و به ختيا ري بي كه وه ته كيد كوردن .

له سه رده م ميديا و تليزوونه ماهوار بيه گان و له شووني هاتن سووشيال ميديا ئه حزب كورد ي وه ئاساني تو ه نستن وه په ي ميديا كه م كه م بچه ناو ماله يل گشت نه ته وه ي كورد له روژه ه لات و نه ره ي نه ته وي كورد پيك باورديان و هوويه ت كورد ي گشتگيرانه شكل بياتان. مه رج سه رگردن ئي مه سه له ره سين وه ده رك دوروس له مله ت و نه ته وه ئه وه يش له ناو مله تيگ جوور كورده وه گه رد تايه ته مندي له ليگه ك ده رفه ت ده ولت نه ته وه تپه ر نه كرديه و وه ي بوونه نه ته نيا يه كانگير نه وي نه له سه ر

کاربگه‌ری فه‌ره‌نگ و ده‌سه‌لات بالاده‌س و داگیر‌که‌ر له یه‌ک دۆریش که‌فتنه تا جییگ ئیمه نه چشتیگ وه ناو زوان فه‌رمی له ناومان شکل گردیه ک خاسیه‌ت سه‌رده‌م ده‌وله‌ت نه‌ته‌وه‌گانه و نه ئیمرووژ سه‌رده‌م ئه‌وه‌سه ک باس له لی کرد ئه‌وه‌یش له نه‌ون ده‌سه‌لات و ده‌وله‌ت.

ئیمه‌ی کورد له سه‌رده‌م ده‌وله‌ت نه‌ته‌وه‌گان نه‌ته‌وستیم ده‌وله‌ت و ده‌سه‌لات کوردی پیک باریم ک زاراوه‌ی له زاراوه‌گان کوردی وه په‌ی ده‌سه‌لات فیرکاری و نامووزشی فه‌رمی گشتگیره‌و بیاد. هه‌ر ئه‌و جووره ک له ده‌وله‌ت نه‌ته‌وه‌گان

تره‌ک ده‌ور و وه‌ر رووژه‌له‌ت ناو‌راس ئی قوناغه‌ تپه‌ر کردن. له‌یره کورد چاره‌یگ نه‌یرئ مه‌گه‌ر یه‌ک ئه‌رائ په‌ره دان و خه‌بات نه‌ته‌وه‌یی له چهن زاراوه‌ی سه‌ره‌کی له میدیا که‌لک بگری. هه‌م ئه‌رائ ره‌سانن په‌یام خوه‌ی و تیگه‌یشتن و فام له لایهن وه‌رده‌نگه‌یل کوردیگ ک وه په‌ی جوغرافیای وه‌رولاو له یه‌ک دۆر که‌فتنه و هیچه‌ل له یه‌ک فامین دیرن و هه‌میش ریژ گرتن له مله‌ت و زوان کوردی وه

گشتی وه تابه‌وت له ناوچه‌گانینگ که له یه‌ک دۆرتن و خو‌لقاندن ئی هه‌سته ک به‌شدارن له‌ی فه‌زا و نادیده‌یان نه‌گردنه. ئی ره‌وته یه‌ی ده‌سه‌کفه‌تی فره‌ گرینگی په‌سه ک که‌م که‌م بایس ئاشنایی مله‌ت کورد وه گه‌رد زاراوه‌گان یه‌کتري بوود و خود یه‌ بایس نزیکي هاوبه‌شی زاراوه کوردیه‌گان و هاو‌پوو‌شانی یه‌کترو وه جی زوانه‌یل داگیر‌که‌ر و له ئاکامیش پیک هاتن به‌سته‌ریگ ئه‌رائ پرووسه‌ی خو‌لقیان زوان یه‌کگرتووی کوردی هاوبه‌ش و په‌راز له

دل زاراوه کوردیه‌گانه.

پرسیار فره‌ گرینگ په‌سه مله‌تیگ ک وه گه‌رد ئی وه‌سه‌ره‌اته کاتیگ ک هه‌م کیشه‌ی له یه‌ک ره‌سین و فام له یه‌ک دیرن و هه‌م کیشه‌ی ئاسمیه‌ بین و دۆر که‌فتن له هویه‌تراسکانی خوه‌یان مه‌گه‌ر بوود بیجگه له که‌لک گردن له زاراوه‌ی خوه‌یان گه‌ردیان په‌یوه‌ندی بگرید و به‌شداریان بکه‌ی. له‌گشتی گرینگتر په‌سه ئاخه‌ر مه‌گه‌ر بوود نادیده‌یان بگری. ئایا ئه‌وه جه‌فا نیه؟ کامه مله‌ت له دونیا به‌شیگ له وجود خوه‌ی نادیده‌ گری و نه‌یده وه‌ر تالان که تازه‌ رووژییگیش له رووژان له

وه‌رایوه‌ری ئه‌رائ شه‌ر کردن و شکانتی وه کاری بوون. کاتیگ ولاته‌یل ده‌ور و به‌ر وه بوونه‌ی وجود کوومه‌له‌ی فره‌ بۆچگیگ له مه‌ردومان نزیک وه زوان و فه‌ره‌نگیان له ده‌ره‌وه‌ی ولات خوه‌یان ئدعای ئه‌و خاک و ناوچه‌یله که‌ن کورد چۆ له هه‌ست و بوون خوه‌ی خاونداریه‌تی نیه‌که‌ی و تا ئی ئاسته که‌مته‌ر خه‌مه؟

له‌یره لازم بی له سی ده‌هه‌ی له‌یوه‌ری وه خه‌بات سیاسی فکری کورد وه په‌ی به‌شدار کردن ته‌مام زاراوه سه‌ره‌کیه‌گان له ناو میدیای کوردی تا راده‌ی فره‌یگ فکر و باوه‌ر نه‌ته‌وه‌یی سه‌قامگیر بکردیاد.

وه پوی ته‌جروبه‌ی مه‌یدانی چالاکان کورد له به‌شه‌یل باشوور رووژه‌له‌ت وه‌ختیگ له ناو تلزیوونه‌گان مه‌ردمیگ که‌ حه‌تا چه‌ندان له مه‌سه‌له‌ی نه‌ته‌وه‌یی نه‌ره‌سینه به‌رنامه‌ییلگ وه زاراوه‌یل خوه‌یان دۆنن سه‌ره‌نجیان وه‌ره‌و ئه‌و باسه‌یله کیشه‌ریه‌ی به‌که‌م ئه‌وه‌ی ک ئه‌ومه‌ردمه‌ گه‌رد میدیاییگ رووهرۆ بوون ک وه زوان

”

هیچ دوور نیه وه‌ختیگ سه‌رچاوه‌ی جمشته‌گان هه‌ر کام له ناوچه‌یگ بوود و یا له‌ناو هووز و عه‌شه‌رتیگ سه‌ره‌له‌بیاد ره‌نگ و بووی ئه‌و حه‌ر که‌تیشه فره‌تر نیشان تابه‌وتی له‌وره بیاشتوود و کاتیگ وه‌رولاو بوود داب و نه‌ریت و تابه‌وته‌ندیله‌یل ئه‌وره نه‌قش ناوه‌ندی له ناوی بیاشتوود

“

و زار او یگ ک ئەوان وه پێ رهسن قسه که یسد و دوو یهک باس و تهوه ره گانی وه بییان نیشان دهی ک ئیوه بیش له ئیمه یین. گیچه لمان هاوبه شه وه له یه ره باس تونیش ههس. تون تاک که کوردی و دهنگ و رهنگد ،باس فرههنگ و میژوو و ژیانده، گیچه ل و گیر و گرفتت هاوبه شه گهرد نه ته وه د وه له یه باس بوود. ئیره مال تونه مال کورده و تو کوردی و ئیمه یه کیگیمن. له یه مه بهست فره تر به شدار کردن زار اوه گانن له به نامه یلیگ له بهش فرههنگ و کومه لایه تیه.

ئومید قادرزاده و عه باس شه فیع نیاله لیکولینه وه یگ وه ناو زهمینه و جوور او جوور به ل ناسیونالیسم قهومی له ئیران که خوه ندنگ تایو ته تی له ناوچه کور دیه گان نیشان دن که وه ئه میزانه که رهول میدیای قهومی (نه ته وه یی) له وه رایوه میدیا گانی مه رکه ز پر ره نگتره وه له جیه یلیگ که مه ردم فره تر له ی میدیایه له که لک گرن ههست نه ته وه یی فره تره (قادرزاده-شه فیعی نیا. ۱۳۹۵).

کاستلز سه ره رای دابهش کردن هۆویه ت خوازی له ژیر هۆویه ت پاوه گه زدان باوه ر دیڕی که جههانی بین و کومه لگای تووری (شه به که یی) له دو لاین دهو له ت و هۆویه ت نه ته وه یی (دهو له ت مله ت دهسکرده گان) که له په یوه ند وه گه ر دیانه کهم هازه و که ی. هه رچه ن دهو له ت سولته و هژمونی تایو ته تی خوه تی تا هه دیگ پاریزی. له لای یگ وه گه رد جههانی بیین ئابووری و سه رمایه دهو له ت کونترول خوه ی له سه ر ئقتساد نه ته وه یی تا هه د فره ییگ له دهس ده ی و وه گه رد و لاو بین و په ره سه نین مدیای جه ماوه ری و په یوه ندی، فرههنگ له بهش کاری و کاریگه ری دهو له ت تیه یده ده یشت. وه گه رد وه وجود هاتن ریک خراوه یل جههانی

و یه کیتیه یل ناوچه یی زوورم به شه یل سه ره به خو دهو له ت له زهمینه ی سیاسه ت ناو خۆیی و ده ره وه یی له به یین چوود. له لای یگیش وه گه رد زهخت بیین شووناس و هۆویه ته یل تایو ته تی له ناو و لا ته یل، (دهو له ت مله ته یلیگ جوور ئیران) جوور هۆویه ته یل قهومی و ئایینی، هژمونی (رپلگه ی) دهو له ت وره رولی له ته عریف و ناساندن هۆویه ت و شووناس نه ته وه یی تووش ئاس ته نگ ی (چالش) بوود (قادرزاده، شه فیعی نیا ۱۳۹۵)

ئێ باه ته وه باوه ر من باه ت گرینگ و سه رهنج راکیشیگه

نۆ سه ره یل له یه ره یه کی له فاکتوره یل خا ون ئی گو رانکار یه میدیا، په یوه ندی و تکنولوژی و زانیاری زانن و له ئاکام باه ته گه وه یه ئاماژه که ن که مه سه له ی ناسیونالیسم و شووناس قهومی له ناوچه کور دیه گان ئیران چ له باه ت خودمختاری ک ئەوان ته جزیه خوازی (سه ره خو ئی خوازی) ناوی نهن. خه ریک په ره سه ندنه و پله ی ناسیونالیسم قهومی (نه ته وه یی کوردی) له پاریزی گای ئازه ران یجان غه ربی (ورم) بانترین و ئی کهش پاریزی گای کرماشان و له شوونی پاریزی گای سنه و ئیلامه (قادرزاده-شه فیعی نیا. ۱۳۹۵)

له یه ره له هه ر پاریزی گا چه ن شار به ره ره سی کریاس و وه ی خاتره پله ی پاریزی گا گه رد شار فره ق دیڕی و پاریزی گای کرماشان له پله ی دوومه وه لام خود شار کرماشان که فیده دو یامین شار. هه ئه وجووره که ئاماژه کردم له هه ر پاریزی گا ته نیا سی شار جوور نمونه هه لوه ئانه.

وه داخوه ئه حزب کوردی دۆیای چه ن دهه هه خه بات سیاسی میدیای وه چه ن تللیزونه و هیمان نه تو نه ستنه نزیکه ی بیس کهس پیشکه شکار و بیژهر زانا و کارناس ژن و پیا له بهش لوړ و بهختیاری و له ک بهروه رده بکه ن ک ئه گه ر ئی کاره بکر دیان

لهی چهن سال له یه وه ریبه توه نستیان ته سیر فره خاسیگ لهی ناوچه یله بنیان. للانیکه مه ره شه بیگ ک له بانان له و به شه یل تووش کورد بوود نه گهر وه فورسه ت ه بدیل نه و یاد خونسا بید ک دلنیام ته وان ته بدیل کردنی وه دهر فه تیش فره بی کاتیگ جمشت شووناس خوازی پهره بسه نیاد.

لهیره نه و کهم و کاستیبه یله که کورد و نه حزابی نه کردیبه سهی توهنی چهن هه وه جه داشتوود.

یه کی نه وهی ک نه حزب کوردی و وه ریبه وه ره ان یانه نه زانسته ک نه گهر وا بوود داخ فره گه ور یگه نه امان.

دو نه وهی ک نه توه ستنه ک نه گهر ئی جووریش بوود هه داخ گه ور یگه ک ئیمه نه و نه اندازه ته وان نیاشتیمنه.

سهی نه وهی ک نه توانسته ک نه وهیش له نه دو مه ورده مه تر سیدار تره و تووش داخ گه ور انریگمان که ی.

وه رده نگ ئی باسه فره تر حزب دموکرات توهنی بوود ک پیشه نگ باس نه ته وایه تی بیه. هه رچه ن ئی رخنه یله کومه لهیش وه تایوه ت لهی چهن سال له یه وه ریبه له خوهی گرید.

دهرس گردن له میژوو، دوواره نه کردن هه له گان، له دهس نه یان دهر فه ته گان، که متر خه می نیشان نه یان و بی خه یال نه وین، وه دهس نه یان خاک و مله ت و قه در زانستن سه روه ت و سامان و خاونداریه تی کردن له هه ر چستیگ ک دیریمن وه راسی ژیری، وشیری، دهر ک دوروس له نه توه له جی ناوچه و هه لو یست نه ته و بیه.

لهی رووژگاره ک دووخ ناوخویی له ئیران تووش قه یران جدی بیه دیار نیه فورسه تیگ نه رانی جو بران هه له و که متر خه میه گان مه نو د وه لام له هه ر جییگ نوای خه سار بگریمن هه مه نه فعه و

به بهر ژه وه ندیه.

له ناکامه و من پیشنیار کهم که تلیزوونه کوردیه گان ته رکیزیان له سه ر ئی مه سه له بوود و من جوور تاک کوردیگ هه رچه ن چه ندان ئومیدیگ نه ئیم که سیگ گووش وه قسه م به کنی وه لام نه ر ک سه ر شان خوه م زانستم که نه رانی نه وهی که له میژوو بمینی لانیکه م رخنه گانیگ ک له لایه ن فره یگ له چالاگان مه دانی هاوولاتی کورد باس کر بهی پیشکesh وه رده نگه یل و کار وه ده سه یل به ریز بکه م .

هیوای سه ره برزی نه رانی کورد و کوردستان.

سه رچاوه گان

سه رچاوه گان وه فارسیه و وه رگریان هه ر بهش وه کوردی نه رانی که لگ گردن لهیره له لایه ن نووسه ره.

ابراهیمیان، یروند، ایران بین دو انقلاب، در آمدی بر جامعه شناسی سیاسی ایران، ترجمه: احمد گل محمدی و ابراهیم فتاحی.

نشرنی، تهران ۱۳۷۷

حمیدی، آلان، حقوق فرهنگی و زبانی در پیوند با دموکراسی در ایران، ۲۰۲۱، انتشارات ارزان، سوئد استکهلم.

شفیعی نیاباس - قادرزاده، امید، زمینه ها و گوناگونی ناسیونالیسم قومیدر ایران، مطالعه موردی مناط کوردنشین، ۱۳۹۵، پرتال جامع علوم انسانی

<http://ensani.ir/fa/article/405573/%D8%B2%D9%85%DB%8C%D9%86%D9%87-%D9%87%D8%A7-%D9%88%D9%86%D9%87-AF%D9%88%D9%86%D8%A7%DB%8C-%D9%87%D8%A7%DB%8C%D9%88%D9%86%D8%A7%D9%84%DB%8C%D8%B3%D9%85-%D9%82%D9%88%D9%85%DB%8C-%D8%AF%D8%B1-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D9%85%D8%B7%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%87-%D9%85%D9%88%D8%B1%D8%AF%DB%8C-%D9%85%D9%86%D8%A7%D8%B7%D9%82-%DA%A9%D8%B1%D8%AF%D9%86%D8%B4%DB%8C%D9%86>